

Szentháromság ünnepe utáni 15. vasárnap

Igehirdetési előkészítő Jeremiás 17, 5-11 alapján

Szeptember végén - a Teremtés hetének nyitányán

Szeptember utolsó vasárnapja, Szentháromság ünnepe utáni 15. vasárnap, az idei évben Szent Mihály ünnepére esik. Szeptember 29-én, Szent Mihály arkangyal megjelenésére is emlékeznek a keresztény tradíció. Szent Mihály kultusza először a keleti egyházban bontakozott ki, majd terjedt el Európában, főleg Dél-Európában. Őszi évnegyedelő ünnepnek is tartják, Európa-szerte ismert pásztorünnepnek, ami korábban a pásztorszerződéseknél is fontos szerepet játszott. A pásztorok, miután megkapják e napon a papoktól az áldást a következő évkre, mulatságot, bált tartanak. Időjárásjósló nap is ország-szerte, az állatok viselkedéséből jósolják meg enyhe vagy erős tél várható-e. És ez az a nap, ami után „már fű sem nő”, és emellett a szüret kezdete is sok helyen. Az őszi aratási hálaadó ünnepekhez szorosan kapcsolható a vasárnap jellege, sőt ez a nap a Teremtés hetének nyitónapja is evangélikus egyházunkban. Az oltári igék Mt 6,24-34 és Gal 5, 26 – 6,10 nagyon megbízható alapot adnak a jeremiási ige kibontásához, különös tekintettel a „megosztott szív” kérdésében, csakúgy, mint a heti ige: „*Minden gondotokat őreá vessétek, mert neki gondja van rátok.*” (1 Pt 5,7)

Bizalomhiányból hit – áldás vs. átok

Jeremiás könyve 17. fejezetének első négy verse – a textusunk előtti igeszakasz - Júda bűnéről és bűnhődéséről ír. Említésre méltó kortörténeti kontextus a babiloni fogság által megélt keserű tapasztalat, a sok negatív élmény Isten büntetéseként való értelmezése. Meglehetősen kemény szavakkal indítja a próféta: „*Júda vétke föl van írva vasból készült íróvesszővel, rá van vésve szívünk táblájára és oltáraik szarvára.*” (Jer 17,1). Ezután szól a bálványokról, az áldozóhalmokról, az örökség elvesztéséről, az isteni örök haragról, és arról, hogy „*ellenségeid szolgájává teszek*”.

Igehirdetési alapigénk ezután a sokkoló felütés után kezdődik, még pedig felfűzve a mondanivalót az átok-áldás ellentétpárra. Ezt jól ismerjük a Deuteronomiumból is, de eszünkbe juthatnak a lukácsi boldog és - jajmondások is. (Lk 6, 20-26). Az átok és áldásmondások korrelációban érthetőek meg jól, egyik oldal a másik oldal nélkül félreérthetővé válik. Aki túlságosan csak az emberben bíz, az valahol elveszíti a feltétlen Isten iránti bizalmat, sőt ahogyan Jeremiás fogalmaz: „*az Úrtól pedig elfordul a szíve*” (Jer 17, 5b). Az átkozott büntetése, hogy „*nem remélhet a jövőtől semmi jót*”, akár egy 2019-es klímavédelmi csúcskonferencia mottója is lehetne, látva a folyamatot, amerre az emberiség halad a bolygó tönkretételének tekintetében (is). Vagyis a büntetés nem csupán a jelenről tudósít, nem csak a múltban elkövetett bűnökről árulkodik, hanem a jövő elzalogosításáról is szól. Textusunk aktualitása vitathatatlan, a jövőért való közös aggodás témája pedig elengedhetetlen eleme kell, hogy legyen a prédikációnknak. Nem a kilátástalanságot hangsúlyozva természetesen, de a felelősséget és a reményt, ami nagyon mélyen felfedezhető a jeremiási üzenetben.

„*De áldott az a férfi, aki az ÚRban bíz, akinek az ÚR a bizodalma. Mert olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely a folyóig ereszti gyökereit.*” (Jer 17, 7-8) –

folytatja a próféta. És ahogyan az átoknál egy kiszáradt bokor képe, úgy az áldásnál egy víz mellé ültetett fa képe mélyíti el a mondanivalót. Ismerős a kép, hiszen a zoltárokban és Ézsaiásnál is találkozhatunk vele (Ézs 40,31, Zsolt 84,13, illetve Zsolt 125,1), mégis lényeges újra meg újra aláhúzni, hogy mekkora ereje is van az Istenbe vetett bizalomnak, ami az emberi élet forrása, éltetője, gyökere, felfrissítője, az élni értelmes keresztény élet alapja. A „gyümölcs-termés” egyenes következménye az áldott életnek, amiről maga Jézus is nagyon világosan beszél a jó fa – rossz fa képével a Hegyi Beszédben: „*Nem jó fa az, amely rossz gyümölcsöt terem, és ugyanúgy nem rossz fa az, amely jó gyümölcsöt terem. Mert minden fát a maga gyümölcséről ismernek meg. Hiszen tüskebokorról nem szednek fűgét, csipkebokorról sem szüretelnek szőlőt.*” (Lk 6, 43-44) Igen, következménye van a bizalomnak. Igen, következménye van a hitnek. A tettekben realizálódó hívő élet a bizonyíték erre.

Szívem csendben az Úrra figyel, ki segít

A szív az ember személyiségének a központja az ószövetségi teológiában, az emberi döntéseknek, akaratnak, gondolatoknak, és nem az érzelmeknek a „helye”. Jeremiás a szív javíthatatlanságára és kiismerhetetlenségére mutat rá, már ami az emberi aspektust illeti. Isten azonban más (*ganz anders*), az isteni aspektus azonban merőben más: „*Én vagyok az Úr a szívek ismerője, a vesék vizsgálója.*” Ő ismeri a gondolatokat, és megvizsgálja az érzelmeket. A vese ugyanis az érzelmek és kívánságok forrásának a „helye” az ókori interpretációs keretben.

Érdemes odafigyelnünk arra a tényre, hogy a fent említett igevers és a 139. zoltár első verse között milyen erős párhuzam húzódik meg: „*Uram, te megvizsgálsz és ismeresz engem.*” (Zsolt 139,1) Gyönyörű hitvallás, hogy olyan Istenünk van, aki ismer. Ismer és vizsgál. Számon tart, és segít. A reflexiónk erre, ezen a vasárnapon, a figyelem kell, hogy legyen. „Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, még zöldel a nyárfa az ablak előtt”, és nekünk szeptember végén is szükségünk van az Istenrefigyelésre, az önvizsgálatra, de leginkább arra, hogy Isten, aki valóban ismer: megvizsgáljon. Felkavaró felismerés ez, hogy Ő ismer a legjobban a világon, de az ige hirdetés egyik lehetséges fókusza lehet.

„Mindenkivel úgy bánok, (...) ahogy megérdemli?” – a kegyelem logikája

Óriási téma Isten igazságosságának kérdése. Ma is az, de az volt a babiloni fogság idején, Jeremiás próféta idején is. Miért engedte Isten az ellenség győzelmét? Miért kapta mindenki ugyanazt a büntetést, amikor nem is mindenki ugyanolyan felelősséggel bírt az események befolyásolásában? Valóban jogosan szenved, aki szenved? Valóban Isten engedi ezt meg? Valóban van a szenvedésnek büntető jellege? Kérdések, melyekkel máris a jöbi krízisben érezhetjük magunkat, máris a bölcsességirodalom egyik alaptémáját feszegethetjük, máris a teodícea teológiai problematikáját vehetjük górcső alá.

És, máris 2019 kellős közepén (is) vagyunk. Hiszen, akár az általunk alaposan tönkretett teremtett világot szemléljük, akár a mikrokörnyezetet, ami körbevesz minket, ugyanoda lyukadunk ki: kérdezzük. Hogyan engedheti meg mindezt a mindenható Isten?

Meddig terjed a személyes emberi felelősség, és mi az ami (ha egyáltalán) „áttestálható” magára az Örökkévalóra? Tudunk-e élni az önkorlátozás lehetőségével,

szemben a mohóság, a rövid távú érdekek, a kényelem mindenek felett álló csábításával?

El tudjuk-e engedni a „bolond gazdag dilemmáját” (Lk 12, 13-21), a törvénytelenül, mások kárára szerzett vagyon kísértését? És a kegyelmes(!) Isten, vajon hogyan tekint minderre? Hiszen, ha érdemeink szerint kapnánk „jutalmat”, akkor óriási bajban lennénk. (Itt gondoljunk Luther Tízparancsolat magyarázatára, törvény értelmezésére is.) Ha a bölcsességirodalom logikája működne, akkor az ember esélytelen maradna. De Isten szeretete felülírja ezt a logikát. A kereszt és az üres sír logikája ugyanis más. Ez a kegyelem logikája. Felbecsülehetetlen érték ez. Életre szóló evangélium. Hirdessük meg a kegyelem logikáját ezen a vasárnapon!

Áldott, aki az Úr nevében jön

Jeremiás az átkozott férfit és az áldott férfit teszi egymás mellé, mintegy kontrasztként, gyönyörű természetből vett képekkel, hangsúlyozva a tatóngó szakadéknyi távolságot a kettő között. Átok és áldás ma is megtapasztalható, még ha másképpen is, mint Jeremiás vagy Jézus idejében. A Teremtés hetének első napján nem lehet elégszer elmondani, hogy felelősek vagyunk a ma átokként vagy áldásként megélt tapasztalatok miatt is. Felelősek, mert tisztán látjuk, hogy mindennek következménye van az életünkben, a környezetünkben. Éppen úgy igaz ez a teremtésvédelemre, mint a hitéletünkre, vallásosságunkra. Nem lehet mindent megtenni büntetlenül, majd széttárt karokkal azt mondani: „de hát mindenki más is így csinálja”. A keresztény élet felelős élet. Felelős egy igazságosabb világ felépítésében. Ahol a bizalom az alap.

Virágvasárnap és advent első vasárnapján felolvassuk Máté evangéliumából a történetet, de ezen a vasárnapon is utalhatunk rá, hogy a jeruzsálemi tömeg azt ordítja a számárháton bevonuló Jézusnak palmaágakat lengetve: „*Hozsánna Dávid Fiának! Áldott, aki jön az Úr nevében! Hozsánna a magasságban!*” (Mt 21, 9b.) Igen, Ő, a Názáreti Jézus, akit Krisztusnak vallunk, Ő, a nagybetűs Áldott Férfi. Aki az Úr nevében jön. Aki meghirdeti az Isten országát, ahol az Istenbe vetett bizalom a rend alappillére. Ahol az élet vize mellé ültetett fa képe tárulhat fel előttünk, amely a Teremtőbe vetett bizalomból táplálkozik.

Áldottak, azok a nők és férfiak, akik hallgatják és meg is tartják Istennek beszédét!

Idézetgyűjtemény:

„A közösségek a kölcsönös bizalomtól függnék,
a bizalom meghatározója pedig a kultúra.”
(Francis Fukuyama)

„A lét végső alapját illetően az embernek választania kell
az ösbizalom vagy a végső kétségbeesés között.”
(Karl Rahner)

„Bízd gondjaidat az Úrra, ő majd megerősít.”
(Zsoltárok könyve)

„Bizalom nélkül lehetetlen élni. Ezen azt értem, hogy bizalom nélkül lehetetlenné válik az ember magánélete, társadalmi élete, sőt még a lelki élete is.” (Adamik Tamás)

„Ha Istennel szemben bizalmatlanok vagyunk, szinte pontosan ugyanolyan mértékben vagyunk/válunk bizalmatlanná önmagunkkal és másokkal szemben.” (Aszalós János)

„A bizalom a szociális lények számára evolúciós kényszer. És ehhez eleve, minden tapasztalat előtt és ellenére kell tudni bízni, hiszen bizalom nélkül nincs szolidaritás. És szolidaritás nélkül nincs társas együttélés. A bizalom azonban csak a találkozás, a személyes kapcsolatok által tud kialakulni.” (Borbély Szilárd)

lekció – Mt 6,24-34 és Gal 5, 26 – 6,10

énekajánlás: 331, 341, 372 (Evangélikus Énekeskönyv)

Imádság

Jézus Krisztus, te áldott vagy! Köszönöm, hogy te bízol bennem, és köszönöm, hogy erre a te bizalmadra építhetem az életemet, a jövőmet. Ámen.

Dr. Gáncs Tamás, lelkész, biblikus teológus